

Del Silici al Mercuri. Poesia catalana actual (1a part: Viure a la intempèrie)

 quaderndelesidees.press/del-silici-al-mercuri-poesia-catalana-actual-1a-part-viure-a-la-intemperie/

March 22, 2019

De l'or al silici

En el segle de la liquiditat i les xarxes socials, un lustre pot esdevenir una quantitat de temps astronòmica. Els canvis se succeeixen a velocitats impensables, i el que fa una estona era nou, o una notícia d'actualitat, o la pitjor de les calamitats, sempre és superat per un nou sùmmum de la innovació, de la informació o de la destrucció humana.

El 2013, *Quadern* dedicava el número 190 a analitzar l'esclat de veus joves i de segells editorials que havia tingut lloc en la poesia catalana dels primers anys del segle XXI, sota el títol «Cartografia de noves poètiques». Certament, es tractava d'apamar el terreny i «dibuixar» una sèrie de mapes físics i temàtics que ajudessin el lector a entendre com, després de la fragmentació que havia patit el món editorial a causa de la crisi econòmica, el panorama poètic català s'havia vist obligat a reorganitzar-se al voltant d'iniciatives nascudes lluny dels centres culturals habituals (premis, grans grups editorials, premsa, administracions). Els casos de l'editorial Labreu o de l'escenari recitatiu del bar Horiginal de Barcelona són, probablement, els més emblemàtics d'aquelles iniciatives tangencials. Ara no hi tornarem a incidir, ni en els fets que provocaren aquest esclat ni en els noms i cognoms que hi participaren: d'una banda, perquè disposem d'aquell número 190; de l'altra, perquè escriptors i crítics com Lluís Calvo —que hi col·laborà amb un article fundacional, «De l'or al silici: la nova poesia catalana»— o Víctor Obiols han analitzat en alguns articles aquest fenomen⁽¹⁾.

Tanmateix, ens hem plantejat de reprendre aquell fil per fer-ne una revisió. La iniciativa d'estudi de *Quadern* no ha estat l'única, però potser sí que esdevingué una de les primeres en adonar-se de la situació i mirar d'entendre-la. De cop, un gènere tan elitista com la poesia, que després de la fi dels grans mestratges del segle XX entrà durant els anys noranta en una etapa de solidificació temàtica i estilística, molt lligada al debat/combat entre poesia experiencial i experimental, amb la crossa dels premis literaris i l'institucionalisme; de cop, dèiem, viu una glopada d'aire fresc, de permeabilitat i d'heterogeneïtat que no passa desapercebuda. Molts en parlen de forma positiva, perquè significa l'aparició de noves autories amb veu pròpia que segueixen tradicions fins llavors alienes al cànon tradicional —s'ha parlat molt de la influència de «maleïts» com Andreu Vidal, Blai Bonet i Miquel Bauçà—; d'altres en critiquen l'excessiva diversitat i frivolitat d'algunes propostes.

Tanmateix, cinc anys donen per a moltes coses. És per això que des de la revista *Quadern* ens plantegem reprendre el fil i obrir debat, preguntar-nos si aquella constel·lació de nous i noves poetes, de segells editorials i de centres de difusió encara segueix il·luminant l'escenari literari; si el silici que hi veia Lluís Calvo no s'ha esgotat:

«Si Joan Triadú va referir-se al segle XX com el segle d'or de la literatura catalana, l'inici d'aquest nou centenni permet afirmar sense maximalismes que la poesia, ara mateix, és el roc que sosté les nostres lletres. Un roc que es presenta, de manera cristal·lina, a través d'un seguit de poetes nascuts entre 1977 i 1990, a l'ençalç de l'apogeu d'Internet i l'era del silici.»⁽²⁾

Foto: *Mercuri sobre paper* (Luca Savettiere, Flickr).

Del silici al mercuri

Reprenem l'analogia de Calvo per preguntar-nos si els darrers anys la poesia catalana no ha mutat cap al mercuri. Es tracta d'un mineral força desconcertant, perquè (a diferència de la resta de minerals) és líquid a temperatura i pressió ambient, i per tant mòbil, i només se solidifica a molt baixes temperatures. La conductivitat no és una de les seves virtuts, però sí la dificultat d'oxidació. El primer alquimista reconegut, el grec Zòsim de Panòpolis, considerava que el mercuri té vida i esperit propi, i per això el veia l'*arkhé* (principi fonamental de totes les coses) de la *physis* (la Natura). Amb una mica d'imaginació poètica podríem prendre aquestes característiques com a definitòries del gènere.

Anem, però, una mica més enllà. Si analitzem l'esdevenir de la poesia catalana dels darrers cent-cinquanta anys, pràcticament des de la represa de la Renaixença, ens adonarem de l'alternança dels fenòmens d'expansió i contracció que ha viscut de forma cíclica. Ja sigui pels canvis estètics (les etapes del realisme durant el segle XIX i de la prosa dels anys trenta del XX significaren una pèrdua d'interès dels intel·lectuals pel gènere, contrastades amb els repunts del jocfloralisme, el modernisme, el noucentisme, el postsimbolisme i les avantguardes); ja sigui per les preferències lectores (la industrialització de la literatura li ha posat el capell de deficitari i elitista, malgrat que puntualment, autors com Verdaguer, Sagarra, Papasseit o Espriu han interessat el gran públic); ja sigui per la influència de determinats períodes històrics, la poesia ha viscut una alternança entre èpoques de liquiditat i de solidificació. És per això que, després de la fluència dels darrers anys, ens preguntem si no s'ha col·lapsat l'escenari, s'ha refredat l'empenta inicial i ens trobem en una etapa de concreció, de contracció i de reordenació. Això, és clar, si ens basem en una sèrie de fets observables, però evidentment també

susceptibles de ser interpretables en aquest sentit, o en qualsevol altre. Aquests fets, però, els revisarem en una segona part d'aquest article amb més deteniment. Tanmateix, fem-ne una ullada ràpida per cloure aquesta reflexió.

Poesia a la intempèrie

Cal dir que, malgrat les exclamacions de cofoisme i benaurança que va despertar l'arribada d'una nova lleva de poetes a la literatura catalana —en part justificada, com vam veure en el seu moment—, la intempèrie que sempre ha envoltat el gènere s'ha accentuat els darrers anys. D'aquesta manera, l'escalfor que va agitar el mercuri dels primers temps s'ha anat refredant a cops de tossuda realitat. És cert que l'empenta de nous premis literaris, com el Premi Francesc Garriga, convocat per primer cop l'any 2016, ha permès l'aparició de nous poetes, ampliant la feina que fa l'Amadeu Oller de fa més de cinquanta anys. D'aquí n'ha sorgit una veu tan potent i prometedora com la de Guillem Gavaldà, que amb tan sols dos llibres, *Fam bruta* i *Brànquies*, ha demostrat una capacitat i riquesa lingüística gens barallada amb una voluntat provocadora, colpidora, però també reflexiva. Alhora, però, s'han perdut plataformes crítiques i de debat, l'acadèmia segueix aturada a la primera meitat del segle XX, la poesia no s'ensenya bé a les escoles —seguim amb el formalisme per damunt de la comprensió emocional i sensorial—, i el més important: aquesta heterogeneïtat tan alabada, aquest «tot-s'hi-val» postmodern, aquesta correcció política, han provocat que la crítica hagi perdut pes davant la ressenya, que el crític sigui vist com un enemic i no pas com un lector àvid i curiós disposat a ajudar-nos a descobrir petites i grans meravelles, que la tria estigui considerada un elitisme antidemocràtic; o al revés, que alguns pensin que fer crítica és atacar la mediocritat fins a ridiculitzar-la, parlar només d'aquelles obres destinades a la gran intel·lectualitat o un mercadeig per aconseguir un intercanvi de favors. En resum: l'ego de cadascun de nosaltres, ferit perquè no ha estat inclòs en l'article d'anàlisi panoràmica, en l'antologia de torn, en els *likes* de les xarxes socials o en la secció de novetats del diari; aquesta pèrdua de perspectiva i guany de subjectivisme infantil ha provocat que ara mateix la literatura catalana actual sigui un gran oceà sense mapes de navegació, amb més rocam on embarrancar que no pas costa on atracar. I això, malgrat tot, significa només una cosa: la massificació, la trivialització i la invisibilització del gènere. Penseu, per un moment, quines impressions arriben al gran públic de la poesia catalana actual a través de la premsa: els decessos i els premis. Píndoles de dos minuts que no donen per abastar la significació d'una obra i d'una vida. Tant pot aparèixer a la televisió Joan Margarit com, al dia següent, Josep Pedrals. La desorientació de l'espectador, vist amb els seus ulls, deu ser colossal. Al capdavant, sense criteri ni guia, segueix pensant que aquests poetes són uns excèntrics que no acaben de tocar de peus a terra.

La poesia catalana segueix a la intempèrie, com en altres èpoques. Tan sols han canviat els protagonistes que s'escalfen al voltant de l'únic foc que crema. És això la renovació del gènere? «Guaret», «Tafal», Llibres del Mall o «Els llibres de l'escorpí» han deixat lloc a Labreu i Adia. La poesia de l'experiència i l'experimentalisme s'han diversificat en «cripticistes», «neoforalistes» i «els qui reformulen la seva relació poètica amb la

realitat»⁽³⁾, o com en vulgüeu dir. I, el que és pitjor: la poesia encara no ha trobat la seva funció actual. Víctor Obiols ens diu: «Els poetes han sobreviscut a pitjors plagues, i la funció de la poesia (...) potser canviarà, o potser ja ha canviat.» Tot plegat, però, caldrà pensar-ho, debatre-ho, matisar-ho. D'això en depèn la seva subsistència.

David Madueño Sentís

Bibliografia

(1) **Sense anar gaire lluny, el 2015 se celebrava a la Pobla de Cérvoles (les Garrigues, Lleida) el 2n Encontre d'escriptors i crítics a les Garrigues, d'on sortiria el volum *Poesia catalana avui. 2000-2015* (Juneda: editorial Fonoll, 2016) a cura d'Àlex Broch i Joan Cornudella, que aplega les conferències i debats realitzats per estudiosos del panorama poètic, com l'esmentat Lluís Calvo, o Josep Maria Sala-Valldaura. Un any més tard, l'Institut d'Estudis Catalans organitzava una jornada on la Societat Catalana de Llengua i Literatura pretenia oferir un balanç sobre la poesia catalana, amb conferències de Víctor Obiols, Simona Škrabec o Carles Morell, que recull el volum *La poesia catalana al segle XXI. Balanç crític* (Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2018), a cura d'Olívia Gassol i Òscar Bagur. El 2013, però, Jordi Marrugat ja havia posat les bases d'anàlisi de la poesia catalana de les darreres dècades a *Aspectes de la poesia catalana de la postmodernitat* (Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013).**

(2) **Lluís CALVO. «De l'or al silici: la nova poesia catalana». Dins *Quadern de les idees, les arts i les lletres*. Sabadell: núm. 190, p. 20-22, abril/maig 2013.**

(3) **Víctor OBIOLS. «Temes, formes, esclats i fluències». Dins Olívia GASSOL i Òscar BAGUR (eds.), *La poesia catalana al segle XXI, balanç crític* (Barcelona: Societat Catalana de Llengua i Literatura, 2018: p. 23).**

David Madueño Sentís

Sabadell, 1976. Llicenciat en Filologia catalana per la UAB. Exerceix la docència, la correcció de textos i la crítica literària en revistes com *Quadern*, *Caràcters* i *Poetari*. Ha guanyat els premis Estrem i Fa de Falset (2008), Foment Literari (2008), La Mar de Lletres (2011) i Vila de Martorell al [...]

[Llegir més](#)

